

kokban, amikor a nagytőke osztályuralmának külső stabilizálódása az antant hatalmak jóindulatától függött. Ez utóbbiak nem is rejtették véka alá felháborodásukat a versaillesi szerződés nyílt megszegése miatt, hiszen a 350 000 fős Reichswehr, támaszkodva a milliós létszámú Wehr-alakulatokra, a szabadjára engedett német militarizmus kezében félelmetes erőt képviselt.

1921. február 1-én a győztes hatalmak kikényszerítették a hadseregnek 100 000 főre való csökkentését és a Wehrek feloszlását. Azt azonban már nem tudták megakadályozni, hogy az imperialista szoldateszka a Reichswehr és a Wehrek állományának nagy részét titkos bajtársi, sport- és egyéb szervezetekbe átmentse, ahol népellenes tevékenységüket háborítatlanul folytatták s lettek folyamatosan a hitleri fasiszta terrorszervezetek (SA, SS stb.) melegágyává.

Nem kétséges, hogy a német törté-

nelem eme válságos szakaszában oly nagy szerepet játszó ellenforradalmi fegyveres szervezetek elmélyült ábrázolásával E. Könnemann nemcsak eddig tisztázatlan kérdések megoldását segítette elő, de érzékeltetni tudta a német nagytőkés—nagybirtokos osztályszövetség és támogatói, a szociáldemokrata vezetők uralkodásának kifinomult művészetét is, amellyel az imperializmus korszakában rendelkeznek. De nem kis érdeme van a szerzőnek abban sem, hogy feltárta a korszak forradalmi munkásmozgalmának belső gyengeségeit, s azokon keresztül érthetővé tudta tenni a német nép tragikus történelmi útját, amely néhány év múlva a fasizmus hatalomra jutásába torkollott. Műve — úgy érezzük — akkor válik befejezett egészszé, ha újabb kutatási eredményei révén ezeknek az éveknek a bemutatására is sor kerül.

Farkas Márton

SÁRDY—BÁLINT—ERDŐS—LŐRINCZ—SZENTESI:

HADITECHNIKA — 1972

(Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1971., 220 p.)

A haditechnika még sohasem fejlődött olyan hatalmas ütemben mint éppen napjainkban. Ez a körülmény a szakírókat és a kiadót egyaránt nehéz feladat elé állítja, mert a haditechnika valamennyi területén — akár csak egy év alatt — végbement fejlődést egyetlen könyv keretében nem lehet bemutatni.

E felismerés nyomán a haditechnikai ismeretterjesztésnek olyan formáját alakítottuk ki, amely a könyv megírása, illetve kiadása időszakának — rendszerint egy naptári évnek — katonapolitikai nézeteit, hadászati elképzeléseit alapul véve a haditechnika legfontosabb ágazatait, területét vizsgálja. A kiadványt haditechnikai évkönyvnek is nevezhetnénk, mert az ilyen jellegű könyveink sorában nem ez az első, és elképzeléseink szerint az elkövetkező

években is jelennek meg hasonló munkák.

A szerzők színesen mutatják be az olvasók körében feltehetően nagy érdeklődést kiváltó — az 1972. évi fejlődés tendenciájára jellemző — haditechnikai eszközöket és azoknak a hadművészetre kifejtett, vagy várható hatását. *Kifejtett hatás:* mert a világ nem egy területén napjainkban is folytak „kisháborúk”, „helyi háborúk”, s e harcokban amolyan „kipróbálás” megy végbe. *Várható hatás:* mert a háborúkban szerzett tapasztalatokat a hadművészet jövő alakításában is érvényesítik.

A hat fejezetből — hat önálló tanulmányból — álló munka koncepcióját, szerkezetét és mondanivalóját röviden így lehetne összegezni:

Az I. fejezet az egész könyvnek mintegy a katonapolitikai keretét adja

meg. A világméretű fegyverkezési verseny a nyugatiak számára félreértethetlenné tette, hogy minden fajta — korábban esetlegesen létező, vagy csupán vélt — katonai, haditechnikai főlényük már a múlté, kialakult erőviszonyok tárgyalására készítetnek és számukra nincs más kiút: le kell ülni a tárgyalóasztalhoz.

A bevezető tanulmány szerzője első sorban a fegyverkezési verseny technikai oldalát, tényezőit teszi vizsgálat tárgyává, rámutatva, hogy mindenfajta védelem — így a különböző rakétavédelmi rendszerek is — a támadás és a védelem módszereinek, eszközeinek együttes alkalmazását feltételezi. Részletesen elemzi a hadászati csapásmérő erők sebezhetőségének tényezőit, majd felteszi és meg is válaszolja a kérdést: létezik-e és fenntartható-e — az amerikaiak által olyan szívesen és gyakran hangoztatott — kölcsönös sebezhetőségen nyugvó „egyensúly”?

A tanulmány befejező gondolatként a hadászati fegyverek korlátozási lehetőségeit, hatásait mérlegeli.

A II. fejezet a hadászati rakéta-atomfegyverek jelenlegi állapotát, perspektíváit vizsgálja. A hadászati csapásmérő erők legkorszerűbb fegyvereinek és más haditechnikai eszközeinek ismertetése során első sorban a nagy hatótávolságú rakétalövedékek fejlesztésének kérdéseivel, tendenciájával foglalkozik. Közöttük szerepelnek a találati pontosság növelésére, a rakéták nagyobb tűrőképességére irányuló törekvések. Milyen mértékben fokozható a rakétavédelmi rendszerek hatékonysága, milyen újabb eredmények születtek a rakétavédelmi rendszerek áttörése terén — hogy csak a leglényegesebb kérdéseket említsük. Következtetéseit a szerző abban összegezi, hogy a fejlődés egyre határozottabban a több robbanófejes — a manőverező és sikló robbanófejes rakéták, valamint a mozgó indítóállványok, nem utolsósorban a víz alatti rakétabázisok széles körű fejlesztése, elterjedése felé mutat.

A III. fejezet a tömegpusztító eszközök — közöttük kiemelten az atomfegyverek — jelenlegi helyzetével és fejlesztésével foglalkozik. Hol van a reális határa a nukleáris fegyverek, a nukleáris robbanóerő fokozásának? Lehet, hogy a jövő harcászati atomfegyvereké? A vegyi fegyverek jelenéről és

jövőbeni lehetséges felhasználásáról is szó esik. A tanulmányból az olvasó a járványoktól a biológiai fegyverig vezető útról is képet alkothat, arról, hogy az imperialisták az emberek tömeges irtásának egyik legkorszerűbb eszközét, a biológiai fegyvert valóban tudományos alapossággal kidolgozták.

Ilyen és sok más hasonló kérdés feltevése és megválaszolása teszi érdekessé ezt a fejezetet.

A IV. fejezet arról tájékoztatja az olvasót, hogy a hadügy forradalma nyomán, annak eredményeként napirendre került a szárazföldi csapatok vezetése gépesítésének szükségessége. A szerző a megoldás lehetőségeit keresi. A katonai vezetés operativitása növelésének, korszerűsítésének milyen módjai, útjai és lehetőségei vannak? A megvalósításnak melyek a fokozatai és módjai? Miként alakult az ember és a gép, majd a gépesítés és az automatizálás viszonya, helye és szerepe a katonai vezetésben?

A tanulmányt egy komplex automatizált légvédelmi rendszer bemutatása teszi teljessé.

Az V. fejezet „A rehabilitált tűzfegyverek” címet viseli. Mondanivalójának az a kiindulópontja, hogy a korszerű háborúban a rakétákkal valamennyi tűzfeladat nem oldható meg, és a csöves tüzérség lövegei — természetesen korszerűsített kivitelben — a harcnak ma sem nélkülözhető fegyverei. A páncélozott önjáró tüzérség határozottan mutatja a fejlődés korszerű útját. Itt — a tűzhatás fokozásának követelménye mellett — a sokoldalú védettség és a nagyfokú mozgékonyság, a manőverező képesség ellentétes tendenciaként jelentkezik és feloldása ez idő szerint csak kompromisszumok útján lehetséges. Emelett a vontatott lövegek is fejlődnek, a minél hatásosabb területű követelménye pedig a sorozatvetők fejlesztésének irányába mutat. A tanulmány be is mutatja az e téren — első sorban a Szovjetunióban — elért számottevő eredményeket.

Persze a tüzérségi felderítés is új, korszerű és nagyhatású eszközöket követel: megjelennek a „dronok” a tüzérségi felderítésben.

A VI. fejezet a katonai helikopterek jelenlegi állapotát, technikai fejlődésük és alkalmazásuk egyre bővülő körét vizsgálja. Új fegyver jelenik meg:

a harci helikopter! Nagyobb terheléssel, sebesebben és távolabbra jutva a harci feladatok sorát megoldani — ez az alapvető célkitűzés.

A technikai fejlődés, a repülési biztonság fokozása mellett, a sugárhajtású — gázturbinás sugárhajtóművel üzemelő helikopterek irányába mutat. A fel-fegyverzés útja a géppuskák és a kis méretű repesz-, valamint gyújtóbombák után egyre jobban a páncéltörő

rakétákkal való felszerelés felé vezet.

Milyen kilátásai, lehetőségei vannak a helikopterek alkalmazásának egy esetleges atomháborúban? A kérdés feltevése és megválaszolása a tanulmány befejező gondolata.

Íme néhány kiemelkedően érdekes időserű haditechnikai kérdéscsoport — egyetlen kötetben.

Szabó Sándor

KÜLFÖLDI HADTÖRTÉNELMI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE

VOENNO ISZTORICESZKIJ ZSURNAL (Szovjetunió) 1971. 7—9. sz. — A három szám anyagában két jelentős tanulmány foglalkozik a polgárháború időszakának kérdéseivel. Az egyik V. KOLICSEV: „Az ellenség csapatainak felbomlasztására irányuló politikai munka a polgárháború éveiben” (7. sz. 11—17. o.) c. munkája. Lenin a polgárháború kezdetétől fogva nagy jelentőséget tulajdonított az ellenség körében végzett politikai felvilágosító munkának. 1918 szeptemberében Szverdlov vezetésével zajlott le a Központi Bizottságban a megszállt területeken dolgozó pártszervezetek képviselőinek értekezlete. A résztvevőknek Lenin személyesen adott olyan utasítást, hogy erősítsék a német csapatok között folyó munkát. Hasonló kérdéssel foglalkozott 1918 októberében a megszállt területek pártszervezeteinek I. Összoroszországi Konferenciája. Az OK(b)P külföldi csoportjai feladatuk kapták e munka szervezését. Tevékenységükhöz lapokat, kiadványokat bocsátottak rendelkezésükre. Amikor létrejött a Köztársaság Forradalmi Katonatanácsának Politikai Osztálya, ez vette kézbe központilag az irányítást. 1919-ben az osztályon belül létrehozták a nemzetközi propaganda speciális csoportját.

A szerző részletesen elemzi a propaganda főbb elvi kérdéseit, a terjesztés írásos és szóbeli módszereit és néhány konkrét példát, pl. a Csehszlovák Hadtest morális helyzetének alakulásán mutatja be a tevékenység eredményességét.

A polgárháború időszakával foglalkozó másik munka J. KORABLEV: „V. I. Lenin a Vörös Hadsereg katoná-

jának pszichológiájáról” (9. sz. 3—12. o.) c. tanulmánya. A szovjethatalom első éveiben és a polgárháború befejezése után nagy figyelmet fordítottak a katonai pszichológiára. A Vörös Hadsereg megszervezésével együtt megvetették az újtípusú katona kiképzésének és nevelésének elvi alapjait, ami szükségessé tette, hogy a katonai pszichológia tudományát is megtisztítsák az idealista maradványoktól. A szovjet katonai pszichológia fejlesztésében, tudományos alapokra helyezésében nagy szerepet játszottak a marxizmus—leninizmus klasszikusainak munkái. Lenin eszméi az ember szerepéről a háborúban, az erkölcsi tényező jelentőségéről, az egyéni és társadalmi tudat materialista értelmezése meghatározták a szovjet katonai pszichológia ideológiai és módszertani álláspontjait.

A marxista pszichológia szerint az emberben mindig — a hadseregben és a hadseregen kívül egyaránt — a társadalmi helyzetének megfelelő szemlélet uralkodik, ez a döntő magatartásában. Ezért a katona pszichológiájának tanulmányozásakor mindenekelőtt egy meghatározott társadalmi berendezkedésű ország adott osztályának képviselőjét vizsgálják, következképpen az ember magatartására hatást gyakorló két, egymástól viszonylag független, de egymással mégis elszakíthatatlan kapcsolatban lévő tényező, a társadalmi és biológiai tényező közül az elsőt helyezik előtérbe, nem hanyagolva el természetesen az egyes katona egyéni beállítottságát, emócióit sem.

A szerző részletesen elemzi, hogy a társadalmi tényezők megváltozása hogyan hatott pl. a katonák háborúval